

Қатағон исқанжасида

Наманган вилоят тарихи ва маданияти давлат музейи, “Хотира ва қадрлаш” бўлими мудури; Д.Шайхитдинова.

Ҳар қандай миллат, халқ ўзи босиб ўтган йўлнинг ютуғу зафарларини, йўқотиш ва қурбонларини, қувончу изтиробларини холис ва ҳаққоний тарзда билса, унинг онгу шуурида тарихий адолатга ишонч, инсонийлик фазилатлари шаклланади. Маънавий олами кенгайиб, бугунги кун қадрлари ва аҳамиятини теран англайди.

Истибдод тузуми даврида қатағон даҳшатларини кўрмаган, билмаган ҳозирги авлод уша вақтларда одамлар бошидан кечирган кўргиликларни , улар гирифтор бўлган балоларни билишмайди.

Намангандан ҳам бўҳтон билан қамалганлар кўпчилик эди. Атоқли адиб ва олим Исҳоқхон Ибрат , Ўзбекистоннинг биринчи халқ шоири Муҳаммадшариф Сўфизода , 1920 йиллар поэзиясини безаган шоир Рафиқ Мўмин , ўзбек шеърятининг ёрқин юлдузи Усмон Носир, таниқли шоир ва журналист Лутфулла Олимий ва бошқалар.

Бундан ташқари, кўплаб раҳбар ходимлар, фан маданият ва маориф намояндалари , журналистлар , хизматчилар, адлия ходимлари, оддий касиблар, турли соҳа вакилларини ноҳақ қамоққа олишган.

Қатағоннинг шафқатсиз сиртмоғи кексани ҳам, ёшни ҳам, ҳатто аёлларни ҳам ўз домига тортди. Ана шулар орасида иқтидорли журналист Собира Холдорова ҳам бор эди.

Собира Холдорова 1907 йилда Чустда деҳқон оиласида дунёга келган. 1911 йилда унинг отаси вафот этади. Шундан сунг у онаси Комила ая билан тоғасининг уйига кўчиб ўтишга мажбур бўлади. 1918 йилда Туркистонда бошланган талотўпларда Собиранинг тоғаси ҳам вафот этади. Собира ва онаси яна кўчларини йиғиштириб, Қўқондаги узоқ қариндошиникига йўл олишади.

Собира 1921 йилгача интернатда таълим олиб, тарбия топган. Ўқишни давом эттириш мақсадида, 1923 йилда Тошкентга кетган.

«Янги йўл» газетасида биринчи журналист аёл сифатида иш олиб борган ва эл назарига тушган.

1925 йилда бу газета журналга айлантирилди. Собира «Янги йўл» журналининг биринчи муҳарири, 1925 йилнинг июль ойида энг нуфузли «Қизил Ўзбекистон» газетасида бўлим мудирининг лавозимларида ишлади.

1926 – 1929 йилларда Собира Холдорова Москвадаги журналистика институтида тахсил олган. У Ўрта Осиё Республикалари маҳаллий миллатлари зиёлиларидан чиққан биринчи журналист сифатида 1929 йил августда олий маълумот тўғрисидаги дипломни қўлга киритишга муваффақ бўлган. Собира Холдорова Москвада бўлган вақтда Саид Аҳмад Назаров билан оила куради. Бир йил ўтиб улар ўғилли бўлишади ва Муроджон деб исм қўйишади.

Бироқ бу хурсандчиликлар уларга татимайди. Ўша йили унинг турмуш ўртоғи Саид Аҳмад Назаров Мунаввар Қори иши бўйича қўлга олинади. Узоқ тергов жараёнидан сунг , ў отиб ташланади. Собира қўлида ёш боласи билан кўзида ёш билан Ватанига қайтади...

Кейин Собиранинг ўзининг ҳам. 1937 йил 9 сентябрда Лабашев, Саидов, Лусников каби бир гуруҳ кимсалар Кузнецов раҳбарлигида мажлис ўтказди. Унда Собира Холдорованинг иши кўрилади. Собира Холдорова уша вақтда 30ёшда эди. Тергов ишлари бир ярим йил давом этган. Матонатли аёл қўйилган сохта айбларни рад этди. Унга гўё аксинқилобий

троцкийчи

ташкilotга аъзо бўлган, эри Мўмин Усмонов билан бирга шўро тузумига қарши иш олиб борган, деган айбловни қўйишган. Бундан ташқари , доҳий яратган ғоя ва қарашларни ўзбек тилига таржима қилишда ва тарғиботида қасддан камчиликларга йўл қўйган, деб ҳам айблашган.

Собира Холдорова 1937 йил октябрь ойида бир неча кун уйқусиз , овқатсиз, сувсиз тик туриши ва терговчилар томонидан тинимсиз

калтакланиши оқибатида ақлини йўқотган эди. Бу касаллик унга умрининг охиригача ҳам жуда кўп азоб берди. 1939 йил 29 мартда Собира Холдорованинг айблов баённомаси тасдиқланиб, унга ЎЗССР ЖК нинг 63 – 67 моддалари қўлланади. 1940йил 5 декабрь куни унинг иши ИИХК қошидаги машъум “учлик” томонидан кўрилиб , журналист 10 йилга олис Ёқутистон ўлкасига сургун қилинди.

Унинг 12 ёшли ўғли, 5ёшли қизи ҳам отадан, ҳам онадан ажраб, чиркираб қолишади.

1942 йилда Собира Холдорова ақлини йўқотганлиги сабабли сургундан қайтиб келади. Қамоқдан келгандан кейин ҳам унга тинчлик беришмайди, 1949 йилда уни Тошкентдан чиқиб кетишга мажбур қилишади.

Собира Холдорова ўз шаънини ҳимоя қилиш учун юқори органларга кўп маротаба шикоятлар қилди, лекин бесамар кетди.

Ниҳоят, 1956 йил 22 – июнь куни Собиранинг иши Туркистон Ҳарбий округи ҳарбий трибунали томонидан қайта кўриб ва у оқланди. Уша йилнинг ноябрь ойида Собира Холдоровага ўзининг ва турмуш ўртоғининг оқлангани ҳақида мактуб келади. Бироқ бу пайтда у терговда орттириб олган оғир билан курашаётган эди.

Собира Холдорованинг бошида ҳаётнинг аёвсиз калтаклари синди. Унинг гуллаган ёшлик даври хазон бўлди. Шундай бўлсада , Собира ортга чекинмади. Ўзига қўйилган айбловлар аслида , тухмат ва буҳтон бўлганини исботлади. Маълумотларга кўра, Собира Холдорова 1984 йилда вафот этган.

Мамлакатимиз истиқлолга эришгандан сўнг ўтмишда айбсиз айбдор бўлган ватандошларимизнинг пок номлари тикланди.

Мустабид тузум даврида бегуноҳ инсонларнинг умри хазон бўлгани, оилаларни хонавайрон бўлиб, гўдаклар етим қолганини тарих, бугунги ва келажак авлод ҳеч қачон унутмайди.

Фойдаланилган манбалар:

1.Қатағонлик Наманганликлар тақдирида.

Латифа Аҳмадалиева.Эркин Қорабоев. Рисола.

Наманган . 2014 йил.

2."Кулфатли қисмат". А. Халилбеков."Наманган ҳақиқати".2007 йил 29 август.

3.Шаҳидлар шаъни муқаддас". "Заковат" газетаси. 2020 йил 20 апрел.